

Kommunikationsstrategi för Renbruksplan

- Är det en fungerande modell för samebyarna vid samråd?

Communication model in how to use the Reindeer planning system (RBP)

- *Is it a workable model for Sami groups in the consultation?*

Hanna Vestman och Ragna Wennström

Sveriges
lantbruksuniversitet

Kommunikationsstrategi för Renbruksplan

– Är det en fungerande modell för samebyarna
vid samråd?

HANNA VESTMAN OCH RAGNA WENNSTRÖM
PROJEKTLEDARE LEIF JOUGDA, SKOGSSTYRELSEN

SJÄLVSTÄNDIGT ARBETE 15 HÖGSKOLEPOÄNG, 2012
INSTITUTIONEN FÖR SKOGENS EKOLOGI OCH SKÖTSEL, UMEÅ

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet

Enhet	Institutionen för skogens ekologi och skötsel
Författare	Hanna Vestman och Ragna Wennström
Titel, Sv	Kommunikationsstrategi för Renbruksplan – Är det en fungerande modell för samebyarna vid samråd?
Titel, Eng	Communication model in how to use the Reindeer planning system (RBP) - Is it a workable model for Sami groups in the consultation?
Nyckelord	Kommunikationsstrategi, renbruksplan, RBP, samråd, planering
Handledare	Erik Valinger, Institutionen för skogens ekologi och skötsel
Examinator	Tommy Mörling, Institutionen för skogens ekologi och skötsel
Kurstitel	Kandidatarbete i skogsvetenskap
Kurskod	EX0592
Program	Jägmästarprogrammet
Omfattning på arbetet	15 hp
Nivå och fördjupning på arbetet	G2E
Utgivningsort	Umeå
Utgivningsår	2012

1. FÖRORD

Skogsstyrelsen har, på uppdrag av Regeringen, agerat som projektägare för samebyarnas upprättande av renbruksplaner. Renbruksplanen ska underlätta rennäringens långsiktiga planering och samrådsprocesser med andra markaktörer. Målet är att alla Sveriges 51 samebyar ska ha upprättat en Renbruksplan (RBP) till år 2014. I rådande stund har 49 samebyar accepterat att ta fram ett planunderlag för RBP, varav många befinner sig i uppstartsfasen. Samebyarna har framfört önskemål om en kommunikationsmodell för att underlätta presentation och argumentation, samt kunna tydliggöra sin RBP vid samråd med andra markanvändare.

En Kommunikationsstrategi för Renbruksplanen utvecklades och publicerades i en rapport av Skogsstyrelsen i januari 2012 (*Kommunikationsstrategi för Renbruksplan*). Idag finns det ett behov av en utvärdering av kommunikationsstrategins måluppfyllelse, både utifrån skogs- och rennäringens perspektiv.

På uppdrag av Skogsstyrelsen har denna rapport tagits fram, med underlag från intervjustudier med rennäringen. Rapporten är också resultatet av ett kandidatarbete gjort av Hanna Vestman och Ragna Wennström, som idag läser tredje året på Jägmästarprogrammet vid SLU i Umeå. Leif Jougda från Skogsstyrelsen har varit projektledare och bistått med idé, kunskap och vägledning. Erik Valinger, Institutionen för Skogens ekologi och skötsel, SLU, har varit handledare. Totalt har 5 samebyar från Västerbotten intervjuats som grund för denna rapport, som är en del av en större studie som utförs på uppdrag på Skogsstyrelsen.

Ragna Wennström   Hanna Vestman

INNEHÅLL

1. FÖRORD	2
2. SAMMANFATTNING.....	5
3. SUMMARY	6
4. INLEDNING.....	7
Ursprungsbefolkning.....	7
Intressekonflikt	8
Samrådsgrupp	8
Arbete för effektivare samråd	9
Dagens samråd	10
Lagar och certifiering.....	10
Utvärdering av samråd.....	11
Renbruksplan	11
Kommunikationsstrategi	13
5. MÅL.....	14
6. HYPOTES.....	15
7. MATERIAL OCH METODER	16
Intervjuer.....	16
Introduktion till Renbruksplan och samråd.....	16
Rapporter	16
8. RESULTAT	18
Inför samråd	18
Under samråd	25
Efter samråd	27
Renbruksplan och kommunikationsstrategi	28
Övrigt	32
9. DISKUSSION.....	34
Intresse och uppstart av RBP	34
Samråd	35
Kommunikationsstrategi	37

10.	TILLKÄNNAGIVANDEN	39
11.	REFERENSER	40
12.	BILAGOR.....	41
	Bilaga 1. Lathund. ”Långsiktig hänsynsplanering med landskapsperspektiv”	41

2. SAMMANFATTNING

Renbruksplanen är ett kommunikations- och planeringsverktyg framtaget för samebyarna. Ett av huvudsyftena med denna är att den ska fungera som ett hjälpmedel vid samråd med andra markaktörer, däribland skogsbruket. Samebyarna har efterfrågat en modell i hur denna kan användas på ett smidigt sätt. Med Skogsstyrelsen som projektledare har en kommunikationsmodell för renbruksplanen utformats. Den består av ett antal punkter indelat i ”före”, ”under” och ”efter” samråd.

Intervjuer med utvalda samebyar i Västerbotten har varit grund till denna utvärdering av modellens måluppfyllelse. Kommunikationsmodellen är ett välutformat verktyg, men har ännu inte använts aktivt i så stor utsträckning. Anledningen till detta är att många byar inte i dagsläget inte känner att de har en tillräckligt fullständig RBP för att använda sig av denna i samråd, samt att själva kommunikationsmodellen nyligen blivit publicerad. Många byar använder sig dock omedvetet av delar från modellen vid samråden. Intresset för kontinuerlig utbildning i Renbruksplanen är stort inom de intervjuade samebyarna.

Vi tror att det är av stor vikt att kommunikationsmodellen finns. Den kommer nog inte att användas i så stor utsträckning i redan väl fungerande samråd, men kan vara ett gott verktyg i utbildning av användandet av RBP samt ett hjälpmedel i samråd där man upplever att kommunikationen är dålig.

Nyckelord: kommunikationsstrategi, renbruksplan, RBP, samråd, planering

3. SUMMARY

The reindeer planning system (Renbruksplanen, RBP) is a communication and planning tool designed for Sami groups. A key purpose of this is that it will act as a tool in consultation with other market players, including forestry. Sami groups have asked for a model of how this can be used in a flexible manner. With the Swedish Forest Agency as a project manager, a communication model for how to use the RBP has been designed. It consists of a number of points divided into "before", "during" and "after" the consultation.

Interviews with selected Sami groups in Västerbotten have been the base to this evaluation of the model's effectiveness. The communication model is a well designed tool, but has not been actively used that much. The reason for this is that many groups isn't sufficiently complete with their RBP to use this in consultation, as well as the communication model recently been published. Many groups use unconsciously parts of the model at the consultations. The interest in education of the use of RBP is large.

We think that the communication model is important tool. It will probably not be used that much in the already effective consultations, but may be a good tool for education in the use of RBP, as well as a means in consultations where the communication is a problem.

Keywords: communication strategy, renbruksplan, RBP, consultation, planning

4. INLEDNING

Ursprungsbefolkning

Figur 1. Samebyar i Sverige samt dragningen av odlings- och Lappmarksgränsen (Bild: Sápmi, Samiskt informationscentrum, 2012).

Figure 1. Sami groups in Sweden, the border of Lapland and the cultivation border

Efter att inlandsisen smält bort koloniserades vad som nu är Sápmi (samernas ursprungsområde) av en befolkning som livnärde sig på vad naturen gav. Dessa människor är förfäderna till dagens samer. De levde i kåtor, fiskade och jagade vildren. Från söder invandrade kristna nordbor. De tvingade samerna till att underordna sig det svenska skattesystemet och även kristendomen (Sametinget, 2004). Sättet som svenskarna behandlade samerna på skapade stora motsättningar mellan de olika folkgrupperna (Gaup, 2008). År 1328 skrevs en överenskommelse där samernas jakt- och fiskerätt fastlades. Lappmarksgränsen fastställdes 1751 och utgör idag gränsen till landskapet Lappland (*figur 1*). Gränsdragningen skilde samerna från kustbönder, gällande jakt- och fiskerätter. På slutet av 1800-talet infördes även den så kallade odlingsgränsen, som skilde fjällregionen från skogsregionen i Norra Sverige. Målet var att skydda renskötseln. På sommaren

skulle renarna hållas ovanför denna, uppe i fjällregionen. Under oktober till april fick renarna beta i skogslandskapet nedanför odlingsgränsen (Sametinget, 2004).

Enligt Martinez Cobo, FNs speciella rapportör för urfolksfrågor, kännetecknas urbefolkning ”*av en lång historisk kontinuitet med samhällen inom det område som senare invaderats eller koloniserats av andra*”(Nationalencyklopedin, 2012). Sveriges riksdag och regering fastställde 1977 att ”Samerna utgör en ursprunglig befolkning i Sverige, som är lika gammal eller äldre än landets majoritetsbefolkning” (prop. 1976/77:80) (Berggren & Lindberget, 2012).

Intressekonflikt

Uppdelning och utnyttjande av mark i stora delar av Norrland har under lång tid varit ett ämne för diskussion och konflikter (Kungl. Lantbruksstyrelsen, 1971). De största areella näringarna i form av skogsbruk och rennäring har båda laglig rätt att bedriva sina verksamheter inom samma områden. Utöver dessa har ytterligare intressenter, t.ex. gruvbolag, vind- och vattenkraft, gjort anspråk på den redan brukade marken.

En intressekonflikt vad gäller användandet av marken finns mellan skogsbruket och rennäringen. Skogsbruket är starkt vinstdrivande och har höga krav på produktion och avkastning, vilket innebär ett intensivt brukande av marken. Rennäringen å sin sida är beroende av större sammanhängande områden med helt eller delvis opåverkade marker för sin fortsatta existens och lönsamhet.

För att komma till rätta med problemen som uppstått p.g.a. olika synsätt och behov av marken har man successivt insett nödvändigheten i samordnad planering genom samråd. Arbetet och utvecklandet av samråd har bedrivits under mer än 50 år, genom bl.a. starkare befästning i skogsvårdslagen samt frivilliga överenskommelser.

Samrådsgrupp

De första riktlinjerna för genomförande av samråd gavs av Staten i november 1958 för planerade skogliga åtgärder som kunde påverka renskötseln (Hemberg, 2001). Bakom detta beslut låg bl.a. en avslagen yrkan till Kungl. Maj:t från rennäringen om förbud mot kalhyggen.

I oktober 1970 anordnade Lantbruksstyrelsen (idag införlivat i Jordbruksverket) en konferens i Arvidsjaur. Där diskuterade representanter från olika skogsinstanser, rennäring och samebyar inverkan av nya skogsvårdsåtgärder på renskötseln. Bakgrunden var de fortsatta problemen för rennäringen med stora arealer kalhyggen tillsammans med efterföljande skogsvårdsåtgärder i form av hyggesbränning, ovisa giftverkningar från gödsling (med urea) och lövträdsbesprutning. Även vissa bekymmer med anläggande av skogsbilvägar över lavmarksområden och försvårad förflyttning nämndes (Kungl. Lantbruksstyrelsen, 1971). Skogsbruket pekade i sin tur ut problem med renar i avverkningstrakterna samt tramp-, gräv-, och fejningsskador i föryngringar, som främst gav sekundära skador i form av svampangrepp.

Med underlag av konferensen i Arvidsjaur samt en enkät till Domänverkets revir i norra Sverige, där det framkom att samråden inte var helt tillfredsställande, beslutade Lantbruksstyrelsen om tillsättande av en samrådsgrupp. Denna skulle innehålla representanter från både skogsbruk och

rennäring (Hemberg, 2001), vilket resulterade i ledamöter från Skogsstyrelsen, Domänverket, Skogsindustriernas samarbetsutskott, Svenska skogsarbetareförbundet och Svenska Samernas Riksförbund (Lantbruksstyrelsen, 1984). I samband med detta fortsatte arbetet med att identifiera kärnan till konflikten mellan näringarna. En karta över samebyarnas betesområden sammanställdes tillsammans med den skogliga förvaltningens områdesindelning. Detta arbete redovisades för vid ytterligare en konferens i Arvidsjaur 1976 (Hemberg, 2001).

Arbete för effektivare samråd

Sex år senare, 1982, hölls en tredje samrådskonferens på samma plats som tidigare år. Temat för konferensen var Rennäringen och skogsbruket – samordnad markanvändning. Även om relationen mellan näringarna förbättrats under åren kvarstod många av samexistensproblemen som låg till grund för den första konferensen. Man konstaterade dock att den positiva utvecklingen av relationen mellan näringarna kunde knytas till samrådsgruppens arbete.

Samrådsgruppens arbete efter 1976 bestod till stor del i att försöka skapa förutsättningar för effektivare tillvägagångssätt för samråd. För att nå detta mål satte man upp följande krav:

1. Ha förståelse för och vara informerad om motpartens näringsutövande.
2. Kartmaterialet måste förbättras. Särskilt för rennäringen.
3. Samebyn bör vid samråd i god tid få information om planerade skogsbruksåtgärder inom betesområdet.
4. Parter bör komma till samråd med öppet sinne och vilja att försöka lösa problem.

Man kunde under konferensen 1982 med utgångspunkt i krav nr 1 konstatera att en stor del av problemen med det gemensamma utnyttjandet av marken berodde på okunskap hos parterna om varandras näringar. För att komma tillrätta med detta anordnades bl.a. informationsdagar med exkursioner inom vardera näring.

Vad gäller kartmaterial så kom man fram till att skogsnäringen använde sig av material som gav en utförlig bild av trakterna, medan något liknande material saknades inom rennäringen. Med renbetesinventering som underlag till kartorna kom man fram till att detta väsentligt borde underlätta samråden. Även en kartläggning av omfattningen av häng- och marklavsförande fjällnära skogar, som är viktigt för rennäringen när vinterbetet blir låst, inleddes. En kartläggning enligt ovan finns i Lantbruksstyrelsens meddelande från 1984:4 "Hänglavsskog -inventering av hänglavsbärande fjällnära barrskog". Dock så insåg man att arbetet med kartläggning av hela renskötselområdet skulle ta flera år att färdigställa.

För att uppfylla det tredje kravet hade samrådsgruppen arbetat med en samrådsmodell, som prövats i Jokkmokks socken under tre år. I försöket deltog samebyar, domänrevir, skogsbolag och en sockenallmänning. Man kunde under konferensen 1982 redovisa så positiva utfall av försöket att man gått ut med rekommendation att börja tillämpa modellen över hela renskötselområdet (Lantbruksstyrelsen, 1984).

Den sk. Jokkmokksmodellen innebar att alla aktuella skogsbruksåtgärder som skogsbolagen avsåg genomföra både för kommande säsong, men också under en 3-5-årsperiod,

sammanställdes på en gemensam karta (Hemberg, 2001). Detta gav berörda samebyar möjlighet att i större omfattning kunna förbereda sig innan samråd med motparten.

Skogsstyrelsen utfärdande allmänna råd om skogsbrukets hänsynstagande till rennäringen (SKSFS 1982:2) i mars 1982. Dessa tillkom efter initiativ och utformning av bl.a. samrådsgruppen (Lantbruksstyrelsen, 1984).

År 1983 upplöstes samrådsgruppen som verkat under Lantbruksstyrelsens ledning. Istället nybildas och utvidgas den med Skogsstyrelsen som huvudman (Hemberg, 2001).

Skogsstyrelsen tog fram och gav 1989 ut boken; ”Rennäringen, en presentation för skogsfolk”, skriven av Knut Gustavson (isb 91-85748-77-3). Denna bok har använts för utbildning, framförallt för skogsbrukets företrädare.

Dagens samråd

Samråd mellan skogsbruk och rennäring har utövats i över ett halvt sekel, men formerna har successivt förändrats över åren. Lantbruksstyrelsen och Domänverket har varit centrala organisationer vid utvecklandet av samrådsformen. Till en början bedrevs samråden på revirnivå inom Domänverket, för att sedan ta steget till skogsförvaltningar inom övriga storskogsbruket. Efter Skogsstyrelsens utfärdande av allmänna råd i början av 80-talet fick de en allt större roll i samrådsfrågan. Samtidigt började andra aktörer i form av privata markägare och Skogsarbetareförbundet engagera sig i frågan.

Idag äger samråden rum på distriktsnivå, och sköts till största del mellan samebyarna och skogsbolagen utan större inblandning av Skogsstyrelsen. Vid svårlösta frågor och oenighet kan Skogsstyrelsen kallas in som medlare. Privata skogsbrukare utan certifiering samråder sällan (Hemberg, 2001).

Lagar och certifiering

Enligt rennäringslagen (1971:437) har samer som idkar renskötsel rätt att vistas med sina renar inom samebyns område (Rennäringslagen (1971:439), 15 §). Under vinterhalvåret (1 oktober t.o.m. 30 april) får renskötsel bedrivas nedanför odlingsgränsen på områden där renarna betat under lång tid tillbaka (urminneshävd) (Rennäringslagen (1971:439), 3 §, 2 stycket).

I Skogsvårdslagen (1979:429) 20 § ska berörd sameby beredas tillfälle till samråd innan avverkning sker inom renskötselns året-runt-marker. Med året-runt-mark menas marker där renskötsel får bedrivas under hela året. Till dessa räknas marken ovanför odlingsgränsen. Undantag för skogssamebyar finns, där deras året-runt-marker utgörs av marken väster om Lappmarksgränsen.

I Miljöbalken (1998:808), som är en ersättning till bl.a. Naturresurslagen (1987:12), fastslås i kap 3, 5 § att mark- och vattenområden som har betydelse eller är av riksintresse för rennäringen skall i största möjliga mån skyddas mot åtgärder som markant försvårar idkande av näringen (Miljöbalken (1998:808), 3 kap 5 §).

FSC (Forest Stewardship Council) har tio grundprinciper som skogsföretaget skall uppfylla för att få vara certifierade. Det som berör rennärigen är hänsynstagandet till urbefolkningen, där samernas kultur och rättigheter ska tryggas. År 2012 var drygt 10 miljoner ha skogsmark FSC-certifierat i Sverige, medan 8 miljoner ha certifierat enligt PEFC (Programme for the Endorsement of Forest Certification). Tre miljoner hektar var då dubbelcertifierade (PEFC, 2010). PEFC är en certifiering anpassad med villkor för det småskaliga familjeskogsbruket, men har på senare år vuxit sig större även inom det storskaliga industriföretagsskogsbruket. Målet med både FSC och PEFC är att främja ett uthålligt och ansvarsfullt skogsbruk. Fler och fler skogsföretag är idag dubbelcertifierade. Båda certifieringarna kräver att samråd hålls med rennärigen, men där FSC har högre krav (PEFC, 2012). Certifieringarna ställer krav på att skogsbrukaren accepterar och tar hänsyn till den rennäring som bedrivs inom renskötselområdet. Samrådplikt råder enligt 20 § i Skogsvårdslagen och hänsyn ska tas till rennärigen enligt 31 §, SVL. Detta gäller både skogsbolagen och större privata skogsbrukare. Skogsbrukaren bör anpassa sitt skogsbruk mot rennärigen, och bland annat ta särskild hänsyn till äldre hänglavsbarande skog. Viktiga platser ur såväl kulturella, ekologiska, ekonomiska eller religiösa aspekter bör visas stor hänsyn och respekt (Hemberg, 2001).

Utvärdering av samråd

Sedan 1984 har en regelbunden utvärdering genom samråd mellan skogs- och rennäring skett. Redan 1981 gjordes en mindre enkätundersökning. Det var samrådsgruppen som tog initiativet till att göra en enkätundersökning som samtliga samebyar, skogsförvaltningar och skogsstyrelse skulle besvara. Koncessionsbyarna deltog ej i utvärderingen. Genom denna fick man en tydlig uppfattning om samrådsläget, sett från ”båda sidor” (Skogsstyrelsen, 1987). Genom att enkäten skickas ut återkommande kunde man studera och följa upp åtgärder och olika metoder och modeller. Bland annat utvärderade man Jokkmokksmodellen under 1989-90, och fick därigenom både skogs- och rennärings åsikter. Resultatet visade på att skogsbruket helst verkade vilja jobba med sina kartor, medan rennärigen såg stor vikt av en lättförstådd och lättarbetad modell. Även själva utvärderingsenkäten utvecklades och riktades mot de mest aktuella frågorna. Här har den centrala samrådsgruppen haft en drivande roll (Skogsstyrelsen, 1992).

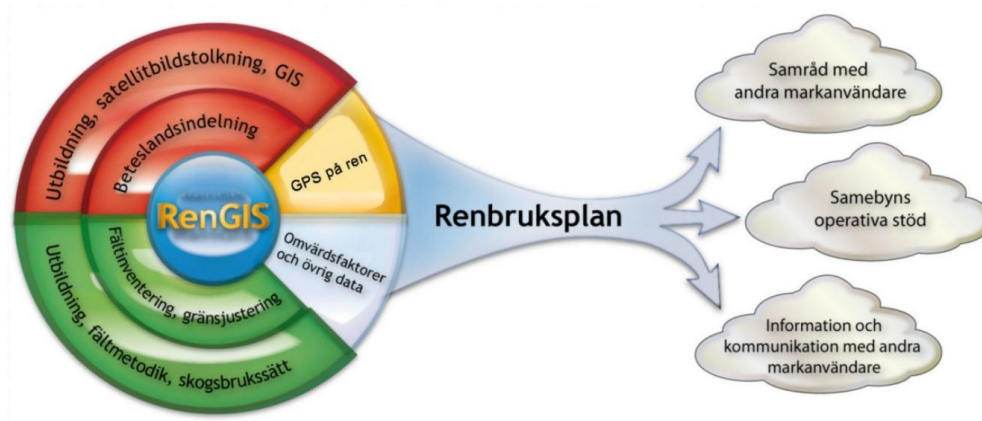
Renbruksplan

Skogsbruket har använt sig av skogsbruksplaner under närmare hundra år. Samebyarna efterfrågade ett liknande system som skulle underlätta deras långsiktiga planering och samråd med andra markaktörer. Länsstyrelsen i Västerbotten var initiativtagare till att 1998 skapa en modell för en renbruksplan. Detta i samarbete med Skogsvårdsstyrelsen i Västerbotten, Malå sameby samt Vilhelmina Norra sameby. År 2000 började dessa samebyar använda renbruksplanen. Sedan 2005 sker utvecklingen och arbetet med RBP på uppdrag av Regeringen, där Skogsstyrelsen och Sametinget är projektansvariga.

I Sverige finns 51 samebyar. Malå sameby och Vilhelmina Norra sameby var de första som började använda sig av renbruksplan. Samebyarna Tåssåsen, Vilhelmina Södra, Östra Kikkejaure och Sierges följer därefter och började 2003 uppbyggnaden av en RBP för respektive

by. Projektet finansierades av Rymdstyrelsen tillsammans med ett flertal av Sveriges ledande skogsbolag (Holmen skog, SCA skog, Statens Fastighetsverk, Stora Enso, Sveaskog) samt samebyarna. Regeringen såg en positiv dialogutveckling mellan skogsbruk och rennäring och uppmuntrade till att fler byar skulle delta i projektet. Som en effekt av att regeringen beviljat medel för fortsatt arbete har ytterligare ett flertal byar startat upp en RBP. Idag har 49 byar upprättat en RBP och brukandet av dessa ligger idag på olika stadium inom byarna. Skogsstyrelsen har satt upp ett mål, där man vill att alla Sveriges 51 samebyar ska ha en grundversion av renbruksplanen 2014. Skogsstyrelsen har i rapporten ”Upprättade renbruksplaner 2005-2010” formulerat följande tre mål för renbruksplanen :

1. Förbättra underlaget för operativ renskötsel.
2. Förbättra underlaget för samrådsdiskussioner med andra markanvändare.
3. Producera information som kan kombineras med andra markanvändares databaser (Jougda m.fl. 2011).

Figur 2. Arbetsförfarandet vid upprättande av Renbruksplaner (Jougda m.fl. 2011)

Figure 2. Operating procedure of establishing of RBP

En renbruksplan byggs upp av fyra olika delar (Figur 2):

1. En indelning av samebyns betesområden i:
  - Betestrakter
  - Kärnområden
  - Nyckelområden
  - Lågutnyttjade områden
  - Åtgärdsområden
2. Fältinventering av beteslandstyper.
3. Data som erhålls från GPS-märkta renar, där renarnas årscykel och rörelsemönster kartläggs.
4. Andra markanvändares närvaro och eventuell påverkan.

All information samlas i en renbruksplan i RenGIS. Samebyarna redovisar sin markanvändning i iRENMARK, som är en publik databas. Denna är tillgänglig i RenGIS (Skogsstyrelsen, 2011).

Renbruksplanen för en sameby blir aldrig helt färdig, utan uppdateras och förnyas ständigt likt en skogsbruksplan. Detta material används som planeringsverktyg i renskötseln men också som samrådsunderlag för diskussioner med andra markanvändare, bland annat skogsnäringen (Esselin, 2012). Utbildning av samebymedlemmar är en viktig del i arbetet med RBP, där målet är att byarna själva ska kunna sköta sin beteslandsindelning (Jougda m.fl. 2011). Användning av RBP i kombination med utbildning och ökad förståelse och acceptans för skogsbruket, hoppas man ska kunna ge effektivare och mer konfliktfria samråd där inblandade markaktörer känner sig nöjda (Esselin, 2012).

Kommunikationsstrategi

Skogsstyrelsen har på önskemål och i samarbete med samebyarna tagit fram en kommunikationsstrategi som ger ett förslag på hur man kan använda renbruksplanen före, under och efter samråd. Denna publicerades i januari 2012 i rapporten ”Kommunikationsstrategi för Renbruksplan”.

Några av målen med kommunikationsstrategin är att man ska tänka mer långsiktigt vid planeringen, vara mer öppen för givande och tagande, hålla sig till fakta samt sköta diskussionen på ett respektfullt och sakligt sätt mot varandra. Strategin är skriven för att brukas av samebyarna vid samråden, men givetvis krävs det att den andra markaktören handlar på ett likartat sätt. Strategin är framtagen i tanken att den ska användas för samråd mellan skogs- och rennäring, men kan även vara ett hjälpande verktyg vid samråd med andra markaktörer, såsom gruvnäring, vindkraft, turism, infrastruktur m.m (Esselin, 2012).

5. MÅL

Det finns ett behov av en utvärdering av kommunikationsstrategins måluppfyllelse, både utifrån skogs- och rennäringens perspektiv. På uppdrag av Skogsstyrelsen har vi sammanställt denna rapport, som är en intervjustudie baserad på samebyarnas åsikter kring måluppfyllelsen av Kommunikationsstrategin för RBP. Rapporten täcker in svar från framförallt Västerbottensbyarna, men även Norrbotten- och Jämtlandsbyar finns representerade. Att ta kontakt med alla samebyar som skrivit kontrakt gällande RBP blev ett för stort projekt för vårt tidsbegränsade kandidatarbete.

Tanken var att denna rapport ska kunna användas som underlagsmaterial vid Centrala samrådsgruppens höstmöte (22-23 augusti 2012), där kommunikationsmodellen kommer att utvärderas och diskuteras. Även under Skogsstyrelsens användarkonferens tillsammans med samebyarna angående RBP (3-4 oktober 2012) finns önskemål om presentation av rapporten.

6. HYPOTES

Vår uppfattning idag är att det finns samebyar som inte känner sig helt nöjda med kommunikationen av dagens RBP med andra markanvändande aktörer. Det har varit ett problem att få samebyarna att börja använda RBP samt att dela med sig av informationen till andra markanvändare för att få en ökad förståelse för samebyns brukande. Samebyn vill känna sig trygg med vad man lämnar ut till tredje part. Man är ibland orolig att renbruksplanen med de kategoriserade områdena kan användas och utnyttjas på ett felaktigt sätt mot samebyn.

Ett problem med RBP kan vara att skogsbolagen i större utsträckning enligt FSC lämnar in en mycket stor mängd objekt som samebyn ska kunna granska och utvärdera. Detta är mycket tidskrävande. Risken finns att både annan markaktör och/eller samebyn upplever ett missnöje med resultatet, på grund av tidsbrist till de enskilda ärenden som behandlas.

Vår hypotes är att kommunikationsmodellen ska kunna underlätta samrådsförfarandet för samebyarna. Kommunikationsmodellen har nyligen tagits fram och publicerats. Vi tror dock att en del byar som använder RBP i samråden redan har använt delar av kommunikationsstrategin omedvetet. I väl fungerande samråd där både ren- och skogsnäring är nöjda med förfarandet kanske lathunden och kommunikationsmodellen inte kommer att användas i så stor utsträckning. På samråd där kommunikationen inte fungerar på ett önskvärt sätt tror vi att kommunikationsmodellen kan vara ett mycket gott hjälpmedel.

7. MATERIAL OCH METODER

Intervjuer

Rapporten har baserats på intervjuer med representanter från samebyarna som är insatta i arbetet med RBP och i viss omfattning även samråd. Samebyarna har valts ut i samråd med projektledaren Leif Jougda, Skogsstyrelsen, utifrån geografiskt område samt grad av användning av RBP i dagsläget. Kontaktuppgifter för samebyarna har erhållits från Leif Jougda.

Vår plan var till en början att åka ut till de olika representanterna för personliga intervjuer (face-to-face) för att få bra kontakt och gensvar. Detta baserade vi på tidigare studier och projekt med rennäringen som Skogsstyrelsen varit delaktig i, och som visat att brev, mejl och telefonintervjuer har varit bristfälliga och med låg svarsfrekvens. För de första inbokade intervjuerna, som samordnades under några dagar, med Västerbottensbyarna ordnade vi finansiering av bilhyra och bensin via SLU. Efter att vi fick sena återbud på två av de bokade intervjuerna, och med tanke på den opassande tidpunkten för möten utifrån rennäringens synvinkel (flytt av renar till vår- och sommarmarker) så kom vi överrens om att telefonintervjuer skulle ge större gensvar och underlätta planeringen för sameby-representanterna. Intresset för att delta verkade högt och vi bedömde att detta skulle fungera väl.

Innan intervjuerna genomfördes skickade vi ut bakgrundsmaterial (Kommunikationsstrategi för Renbruksplan, rapport 1, 2012, A. Esselin,

Skogsstyrelsen, och foldern Långsiktig hänsynsplanering med landskapsperspektiv, Skogsstyrelsen 2012) samt intervjufrågorna till de personer som vi bestämt intervju med. Därefter genomfördes intervjun via telefon med inspelningsutrustning. Anteckningar fördes för att sedan tillsammans med inspelningen sammanställas och därefter jämföras med övriga svar från andra samebyar.

Intervjufrågorna har arbetats fram utifrån lathunden för kommunikationsmodellen (se sid 25-27 Kommunikationsstrategi för renbruksplan, 1:2012, Esselin, A. Jougda, L.).

Introduktion till Renbruksplan och samråd

För att få förståelse för användandet av RBP har vi fått en enkel introduktion av Bengt Näsholm och Leif Jougda. Ragna har även varit med på samråd mellan Rans sameby och skogsbolagen Sveaskog och Holmen samt mellan Ran och Gran sameby och Norrbottensbyarna och därigenom fått en relativt bra inblick i hur samråd kan gå till. Vi har även deltagit vid Centrala samrådsgruppens möte 28 februari 2012 i Umeå för en liten inblick i arbetet och problematiken mellan näringarna.

Rapporter

Som utgångspunkt för arbetet har vi till största del använt oss av ”Kommunikationsstrategi för

Renbruksplan, rapport 1, 2012 A. Esselin. Skogsstyrelsen”, som vi erhållit via Leif Jougda på Skogsstyrelsen. Även andra rapporter från huvudsakligen Skogsstyrelsen har använts i studien (se referenser).

8. RESULTAT

Deltagande byar i denna studie är Vilhelmina norra, Vilhelmina Södra, Ran, Malå (skogssameby) och Vapsten. Vi har försökt få till en intervju med Gran sameby, men bl.a. vårflytt har gjort att de inte deltagit.

Inför samråd

1.1 Har ni någon huvudansvarig för kontakter och samråd med skogsbolag/skogsbrukare?

- *Ja, via ordförande, som är huvudansvarig, kommer man i kontakt med samebyn (allmänt). Bolagen vet oftast vilka personer som sitter i samråd, från respektive vintergrupp, de ska ta kontakt med för aktuellt område.*
- *Ja, vi har ett samrådsteam beroende på område, där varje person har beslutsrätt. Ordförande försöker sitta med i alla samråd, så att man är åtminstone två per möte.*
- *Ja.*
- *Nej, det har vi inte. Vår sekreterare tar emot papper och samrådsinbjudan. Delas ut till berörd vinterbetesgrupp som får samråda om sin respektive del. Ovan odlingsgränsen eller vårvinterlands-skogar, sitter en representant från varje vinterbetesgrupp med på samrådet.*
- *Ja, kan man väl säga.*

1.2 Hade ni någon tillförordnad för denna post innan just er by började använda RBP?

- *Nej, vi har egentligen inte förändrat organisationen efter att vi började använda RBP.*
- *Ja, mer eller mindre. Några olika personer, men ingen utpekad.*
- *Ja, det hade vi. Ungefär samma system som idag med ett samrådsteam + ordförande.*
- *Oförändrat. Respektive vinterbetesgrupp har hand om samråden för deras område.*
- *Nej, ingen tidigare tillförordnad. Skogsansvarig nyss tillsatt.*

2. Hur sker presentationen och kommunikationen av skogsfrågor och RBP inom byn? Finns det något intresse?

- *Inom vår by har vi jobbat väldigt mycket med att informera om RBP som ett kommunikationsverktyg. Vi driver ju också ett projekt med GPS-renar vid markanvändning. Både inom projektet och i samebyn informerar vi om RBP, och*

försöker få med fler och fler att använda RBP. Detta genom att bl.a. anordna kurser med en första genomgång av RBP och en workshop med övning som är baserad på RBP.

- *Intresse från några stycken, men inte från så många. Jag hoppas att det blir bättre. Jag tycker RBP verkar mycket bra. Enbart de som är insatta i byn har koll på resultat och frågor som tas upp samråden. Det tas inte upp någonting på byamöten.*
  - *Går igenom i princip allt som händer. Samråden presenteras för övriga medlemmar. Intresse från byn finns absolut. Vi ska utbilda och starta med ett par GIS ansvariga i byn för att sammanställa till en och samma version av RBPn, och inte ha flera olika versioner som var och en har hemma hos sig. Viktigt att ha en gemensam och korrekt RBP för att den ska vara användbar och mer trovärdig.*
  - *Det finns intresse, särskilt från den yngre generationen. Man måste förstå hur man ska använda RBP och vikten av denna. En del är emot, och det var "tungrott" i början.*
  - *Några stycken håller i det. Eftersom det är olika generationer så sker kommunikation och diskussion med hjälp av kartor. Intresset går upp och ner. Det finns men tiden räcker inte till.*
3. *Föreslår ni skogsvårdsåtgärder som kan innebära en förbättring för rennäringen (win-win situation)? Exempelvis röjning, gallring, stängning av vägar, bränning, hyggesfritt och liknande.*
- *Jag sitter inte i samråd, men de som gör det jobbar hela tiden med röjning, gallring etc. Sådana åtgärder föreslår man hela tiden i samråden. Men det är ju också lite grand på skogbolagens goda vilja.*
  - *Ja, det gör vi. Skogsbolagen lyssnar, men det kan vara svårt att få igenom förslagen till verklighet. Samråden känns mest som en upplysning/information och jag skulle önska en tvåvägskommunikation. Vi i byn kan påverka, men med stor tveksamhet. Skogsbolagen har sitt sätt att bruka skogen, och vi förstår ju absolut att dom måste se till att det är lönsamt och fungerande. Skogsstyrelsen har en syn, som inte överensstämmer riktigt med vår. Jag skulle önska ett mer renskötsel Anpassat bruk. Vi kan främst styra lite i tiden för avverkning för känsliga områden, tid på året eller skjuta fram avverkningen ett par år.*
  - *Helt olika. Beror på vem som håller i samråden. En del är mycket negativa till skogsbruket. Det känns som att det har gått överstyr, och att man inte kan påverka. Ibland känns det som att man tappat hoppet. Man blir ganska less när det känns som att samråden inte ger någonting. En del föreslår åtgärder som uppdelning av områden, uppdelning i perioder (ex. hyggen på våren gynnar renarna).*
  - *Ja, absolut! På varje samråd.*
  - *Ja absolut.*

4. Tycker ni att det är viktigt att träffa skogsbolagen/skogsbrukarna för samråd? Hur är relationen?

- *Vi tycker att det är jätteviktigt att träffa skogsbolagen, och vi har samråd med alla bolag inom samebyns mark. Vi tycker att det även är viktigt att träffa privata skogsägare, som ej är skyldiga att bereda tillfälle för samråd med samebyarna. Vid denna typ av ärenden har man en kontakt med Skogsstyrelsen. Generellt är relationen med skogsbolagen bra, då vi har jobbat med dem i många, många år. Dock finns det några personer där relationen inte fungerar, men så är det ju alltid, alla kan inte tycka om alla.*
- *Jättebra relation oftast. Holmen bäst. Vissa sämre.*
- *Ja, absolut. Kommunikationen är dålig, vilket gör att det inte känns så viktigt. Alla ser dock till att komma, men man vet inte om det spelar så stor roll. Vissa bolag är inte duktiga på samråd, och kan uppträda arrogant. Ibland är det svårt med språket (främst äldre). Man är dålig på att uttrycka sig, ex. "Mina renar behöver bete...". Det blir inte konstruktivt, vilket leder till arrogans. Man försöker ej heller utveckla frågan.*
- *Nja, vi är ju tvingade till det. Annars brukar de marken på fel sätt.*
- *Väldigt bra relation och jag tycker att det är mycket viktigt att vi träffas! Uppstartandet av RBP:n i byn upplever jag har lett till en helt annan relation idag eftersom det underlättar kommunikationen och förståelsen. Detta tycker jag är värdefullt för oss!*
- *Dubbelbottnad relation. Det är svårt att få gehör för det som vi vill. Vi tas inte på allvar. De hävdar att de har produktionsmål som måste uppfyllas, men ingen förståelse för motpartens mål.*

5. Känner ni att ni kan påverka i sådan mån att det känns meningsfullt att närvara vid samråd? Vid plötsliga förhinder ordnar ni med ersättare alternativt meddelar berört skogsbolag?

- *Får vi förhinder flyttar vi samråden, eftersom vi anser dem så viktiga.*
- *Vid förhinder flyttas mötet (en bra relation till skogsbolagen möjliggör detta). Det känns meningsfullt att närvara.*
- *Ja, kan påverka. Där måste man vara, annars har man ju inte en chans! Ja, naturligtvis. Därför att jag anser samråden vara så himla viktiga, så där vill man vara. Meddelar alltså om förhinder alt skickar en ersättare.*
- *Från bolag till bolag. Vissa försöker tillmötesgå många av rennäringens förslag. Många gånger är det samebyn som inte är nöjd. Vi ser till att vid förhinder meddela bolagen att vi inte kan komma, men oftast är det någon som kan.*
- *De senaste åren har vi faktiskt fått mer genomslag i våra åsikter rörande exempelvis Contorta och gödsling. Vi meddelar ny tid vid förhinder.*

6. Följer bolagen vad ni kommer fram till på samråden?

- *Ja till stor del, men vi har ingen direkt uppföljning. Det är om renägarna upptäcker att något inte stämmer på en mark, under tiden man bedriver sin renskötsel, som man direkt kan kontakta bolagen och påvisa att detta kom vi inte överens om. Sedan så är skogsbolagen väldigt måna om att följa vad som bestäms eftersom de flesta som vi har kontakt med är FSC-certifierade och de vet att de har en skyldighet i och med det.*
- *Till och från. Svårt då det är 300 samråd som belastar samebyn per år. Många andra frågor också. Rennäringen har inte tid att kontrollera allt. Vi hoppas på att det följs upp från bolagets sida.*
- *Jo, det gör dom. Händer att det blir incidenter, men då är det mer på entreprenörsnivå än på grund av skogsbolaget.*
- *Ja.*
- *Jag hoppas det. Vi har inte tid för uppföljning.*

7.1 Är ni medvetna om att ni vid behov kan kalla Skogsstyrelsen till samråd?

- *Ja, både vid kontakt med privata skogsbrukare men även som bisittare vid samråd med skogsbolag.*
- *Nej, det har väl nämnts någon gång, men det är lite luddigt vad de ska göra.*
- *Ja, det är vi.*
- *Ja.*
- *Ja.*

7.2 Känner ni förtroende för Skogsstyrelsen, och att de kan medla mellan skogsbolag och sameby vid svårlösta frågor av stor vikt?

- *Även där finns det olika personligheter med olika kunskap. Vissa är väldigt kunniga om rennäring, och dessa har man god hjälp av medan andra känns överflödiga vid samråd. De bara sitter och lyssnar och bidrar inte med något. De ska ju kunna gå in vid meningsskiljaktigheter och tala om vad lagen säger och hjälpa till att lösa problemet. Skogsstyrelsen borde lära sig mer om hur man agerar vid samråd genom exempelvis övningar och workshops om hur man i olika situationer kan hjälpa samebyar. Tyvärr anser vi att vi inte har så god hjälp av dem.*
- *Ja, vi har förtroende för dem.*
- *Vi ser kanske inte Skogsstyrelsen som en neutral medlare. Kanske vill vända det till skogsbolagens fördel.*

- *Ja, men vi har aldrig använt oss av Skogsstyrelsen*
- *Jag tycker att vi har ett ganska högt förtroende trots att de har ett litet övervägande intresse till skogsbruket, de är ju faktiskt en skogsmyndighet. Vi har haft med dom på samråd vid något tillfälle, då dom sitter med på stickprover av samråd för att se hur de sköts och fungerar. Vi har inte haft så stort behov av att själv kalla dom, eftersom vi inte haft någon större konflikt eller skilda åsikter som inte gått att lösa. Svårt att samköra skogsbrukets system med RBP:ns system.*

8. Vid förfrågan från skogsbolag/skogsbrukare, levererar ni aktuell del av RBP med en sammanfattande shapefil med beteslandsindelningen? Varför/varför inte?

- *Ja, men vi har uppdaterat vår RBP, så vi har varit försiktiga med att skicka ut den eftersom vi vill att den verkligen ska stämma. Jag har skickat ut den nu i årsskiftet. Vi baserar vår RBP på GPS-renar och vi har inte riktigt kommit på hur vi kan skicka detta till skogsbolagen. Vi jobbar på det, men vi försöker att leverera RBP till skogsbolagen när de frågar efter den.*
- *Inte hunnit färdigt med RBP än, så jag kan inte uttala mig om detta.*
- *Nej, det gör vi inte än och det tycker jag är lite trist. Anledningen är att vi inte har någon duktig GIS-person som kan med kartsystemet och shaper för att sammanställa byns renbruksplan så att den blir komplett. Här kan väl mer utbildning vara en lösning?! Det finns mycket att göra från vår sida. Jag tror att bästa och enklaste lösningen skulle vara att skogsbolagen hade sin egna version av byns RBP, istället för att vi ska skicka ut smådelar vid förfrågan.*
- *Vi har inte kommit så långt, men detta är tanken då den är klar. När hela renbruksplanen är perfekt och man känner förtroende för renbruksplanens innehåll är detta tanken. Vid fullständig plan är tanken att vi ska skicka ut den. Samebyn saknar alternativa områden, och man är rädd för att blotta sig. Skogsbolagen kanske inte förstår helhetsbilden. Rädslan från samebyn är att RBP kan användas emot dem och områden som inte är inritade tas i akt av skogsbolagen. Skogsbruket har "förstört flera områden". Vi har inga alternativa områden, och det är riktigt viktigt att värna om bevarandet av de vi har.*
- *Vi har inte gjort det i dagsläget. Vår RBP är inte helt klart ännu, vilket beror på att vi till viss del saknar kompetens och kunskap inom byn i dagsläget. Tanken är att vi ska göra det.*

9.1 Begär ni förberedelsematerial digitalt och ifyllt (shapefiler med tidshorisont) från skogsbolag/skogsbrukare i god tid innan samråd?

- *Vi träffar inte bolaget om vi inte har fått shapefiler och kartmaterial. Närmar det sig ett möte och vi inte har fått materialet talar vi om detta för dem.*

- *Ja, det har börjat komma. Byn börjar få till en någorlunda bra RBP som man kan använda sig av. Den är tillgänglig för alla i byn, men alla vet inte hur man ska göra för att se den. Äldre vill fortfarande gärna ha pappersformat.*
- *Japp.*
- *Ja, det gör vi.*
- *Ja, vi får kartmaterial och shapefiler vid efterfrågan.*

9.2 Får ni lagom mycket information om huggningsklass, ålder, trädslagsfördelning, markförhållanden mm?

- *Nej. Inte före samråd. Förut hade bolagen den informationen i shapefilerna, men nu har de tagit bort det (exempelvis Sveaskog). Vi vet inte varför, kanske tyckte de att det var onödig information som samebyarna inte behövde? Det är synd. Vi vill ha den informationen om bestånden före samråd.*
- *Nej. Tror inte att vi frågar om det. Skogsbolagen förutsätter att man vet vad allt betyder. Kanske behövs en liten kurs i skogsbruk och skogstermer. Det kan vara ett känsligt ämne för en renskötare att få förklarat skogsförhållanden och termer. Man kanske tycker att det är något man bör kunna. Nu är det så många olika skogsstadium och en så snabb förändring i skogen, vilket den äldre generationen inte är van vid.*
- *Nej, vi får ingen info om det. Bara åtgärderna och i viss mån markbehandling. Det vore bra att få information om t.ex. trädslagsblandning.*
- *Ja, vi får den information vi behöver. Dock så är de flesta samråden lagda på våren, som är vår mest intensiva period med renarna. Tyvärr så är det svårt att hinna med att sätta sig in i allt man skulle önska för att komma mycket väl förberedd inför samråden. Att ha RBP:n i datorn, som man har med sig överallt kanske underlättar, istället för att leta rätt på pappersdokument som ska läsas.*
- *Vi vet aldrig vad för trädslag som de ska avverka. Vi vet själv ofta om det är gran eller tall på just mitt område. Får ett objekt, men vet inte data om skogen. Skogsvårdsåtgärden kan också vara angiven som ett nummer, och då kan man ju inte annat än att gissa sig till vad dom ska göra för något.*

9.3 Förstår ni fackterminologin?

- *De som sitter på samråden kan både terminologi för skog- och rennäring. De är väldigt duktiga.*
- *Nej, det gör man inte. Kan man skogsbruket bättre så kan man föreslå åtgärder som leder till bättre resultat. Tid åt att lära sig detta finns ej. Krutet i byn ligger på gruvor och vindkraft. Fokus på det är prio 1 för tillfället.*

- *Ja, vi förstår fackterminologin.*
- *Jo, det mesta förstår vi nog. Har inte upplevt något problem med detta.*
- *- Nej, inte riktigt.*

10. Har ni GPS-försedda renar, och använder ni insamlat datamaterial som underlag i RBP?

- *Ja, och den informationen använder vi för att visa renens RBP. Det är också en anledning till varför det är svårt att dela med sig av denna då vi inte varit nöjd med RBP, vi vill att den ska visa renarnas RBP (rörelsemönster).*
- *Inte hunnit än. Till hösten kommer vi starta upp GPS på ett stort antal av samebyns renar.*
- *Ja, ska ha 30 sändare på renarna. Har dock haft dåliga halsband, mellan 10 och 20 ute (resten på service och reparation. Followit) Ger en bra bild av var renarna är.*
- *Ja, men vi använder det inte i RBP i dagsläget. Tanken är dock att vi ska använda det. Tid och kunskap bristande faktorer.*
- *Ja, det har vi men vi använder inte detta som direkt underlag för skapandet av RBP:n. Dock som avstämning och korrektion av beteslandsindelning. Det kommer in otroligt mycket material från varje halsband och vi är på gång att börja sammanställa och lägga in detta i vår RBP.*

11. Vad är er uppfattning om GPS-systemet på renar?

- *Otroligt bra då det bekräftar vår RBP. Vi har haft det sedan 2005, vilket resulterat i ett enormt material som visar den mark som renarna använder sig av. Det är bra så tillvida att det bekräftar det man säger, och skapar ökad trovärdighet. Enklare att presentera. Vi känner väl att man inte riktigt tror på oss när vi säger något. En stor nackdel är att det är dyrt, och om det i framtiden kommer krav från markanvändare på att samebyar ska ha detta så kommer det få stora konsekvenser för samebyarna. Alla har inte råd.*
- *Verkar jättebra. I kombination med RBP får man verkligen ut något av den, d.v.s. mycket info.*
- *Jag tycker att det är otroligt bra att ha något neutralt att falla tillbaks på. Den insamlade mängden GPS-punkter är ju ingens åsikt, utan bara kalla fakta. Något dåligt med GPS-halsbanden är att leverantörerna ej verkar vilja utveckla varan i bra takt.*
- *Jättebra! Stort hjälpmedel för samebyn. Man kommer kunna använda det för att se var renarna är på morgonen. Smidigt och sparar tid i skogen! Det är dock dyrt och dålig kvalitet på sändarna! Det är ett hjälpmedel för att befästa traditionell kunskap. Enskilda renägare bekostar systemet själv, d.v.s. utan bidrag eller stöd. Projekt pengar i uppstartningsfasen.*

- *Bra. Det visar ju på hur renarna brukar landet. Vi vill fortsätta med det även om det är fruktansvärt dyrt (200 000 kr vid uppstart, 5000 kr i månaden).*

12. Går ni igenom respektive område med rätt vintergrupp?

- *Representanter från vintergrupperna sitter i varje samråd. Minst två personer på varje samråd.*
- *Ja, det gör vi.*
- *Ja.*
- *Jo, personerna från varje grupp tar sin del av samrådet som gäller sitt vinterbetesområde.*
- *Ja.*

13. Sparar ni projekt i RenGIS?

- *Ja, enklast och smidigast för att kunna förbereda samråd.*
- *Vi ska börja med det.*
- *Ja, det gör vi.*
- *Nej, på grund av bristande kunskap.*
- *Nja, vi har projekten digitalt sparade på datorn, så att de går att lägga in i RenGIS. Vi ligger i startfasen för att utbilda ett par yngre medlemmar i byn för att lägga in allt detta och sammanställa till en gemensam RBP.*

Under samråd

1. Ser ni till att målet med samrådet är tydligt formulerat och att parterna är överens om formerna för protokoll?
  - *Det är en ständig diskussion på samråd om vilken typ av protokoll man kan använda sig av. Bolagen vill använda sina egna. Vi skulle önska ett gemensamt protokoll som alla bolag kan använda sig av. När samebyn föreslår Skogsstyrelsens protokoll tycker bolagen att det är för krångligt eftersom man måste ha ett protokoll per område. Vi jobbar utifrån samebyn med att utöka protokollen för uppföljning om vad man egentligen kommit överens om.*

- *Ja, men vi är nog inte helt överens om protokollen. Vi från rennäringen önskar att använda Skogsstyrelsens mall för protokoll, någon som skogsbolagen enbart vill använda i del fall då man är oense eller korrigerat något.*
- *Samma sak. Är nog ganska godtrogna. Ligger lite i händerna på skogsbruket och samebyn litar på att de skrivit protokoll och sköter allt bra. Allt känns väldigt färdigt då man kommer dit. Man grå igenom alla objekt, skriver på och går hem.*
- *Ja.*
- *Ja, vi är överens.*

2. Justeras alltid protokollen från båda parterna?

- *Ja.*
- *Ja, det gör vi. Försöker i alla fall.*
- *Ja.*
- *Ja.*
- *Ja. Av alla närvarande på samråden. Ordförande + ansvarige för området.*

3. Använder ni skogsstyrelsens förslag för samrådsprotokoll? Varför/varför inte?

- *Används endast vid fältsyn vid oenighet.*
- *Nej, har aldrig sett men hört talas om det. Jag vet ju inte hur de ser ut så jag vet inte om de är bättre än hur samråden går till i nuläget. Skogsbolagen brukar inte vilja använda dem. De är säkert mycket bättre...*
- *Tror inte det. Inte helt säker på detta. Vet att jag har sett det där samrådsprotokollet, finns i RenGIS, kanske? Använder inte lathunden (rapporten, se sida 19 i kommunikationsmodellen).*
- *Vi försöker använda den i den mån det går. Används idag då man vill förändra något och inte till de godkända bestånd som vi bara ”okejar”. Vi från rennäringen önskar att använda Skogsstyrelsens mall för protokoll, något som skogsbolagen enbart vill använda i del fall då man är oense eller korrigerat något. Då har vi två olika former av protokoll som används, och jag tycker att det skulle vara lättare med samma system på alla protokoll. Jag tror att Skogsstyrelsens mall fungerar bättre om skogsbolagen hade byns RBP. Skogsbolagens system och byns renbruksplan är inte samkörda, så varje objekt verkar behöva läggas in manuellt vilket är tidskrävande och är struligt. Med GIS-ansvarig i byn kanske vi får till RBPn i den grad att vi kommer till en lösning på detta.*

- *Nej, för krånglig.*

Efter samråd

1. Informerar ni övriga i samebyn om utfallet av samrådet?

- *Nej, egentligen inte. Visst kan folk prata mellan varandra, men vi har ingen gemensam info. Vi har så otroligt många samråd och folk har förtroende för representanterna.*
- *Nej. Varje vinterbetesgrupp vet ju redan hur det gick. Dock ej en gemensam genomgång av samråden.*
- *Ja.*
- *Ja, det försöker vi göra, men jag skulle önska att det sker i större utsträckning! Vi går igenom gemensamt i samebyn innan samråden samt att vi har de skriftliga och underskrivna besluten med oss från mötena. Dessa finns sedan på kontoret för alla i byn som är intresserade och vill läsa igenom.*
- *Ja.*

2. Arkiverar ni dokument, verifikat med mera i RBP med RenGIS inför kommande samråd?

- *Det är ju något som är väldigt nytt, att spara samrådsprotokollen i själva avverknings-shapen, men dit har vi inte kommit ännu. Vi har nyss köpt in en "Skogs dator" i samebyn, som ska följa med på alla samråd och där vi samlar all info. Vi arkiverar men inte i RenGIS.*
- *Ja, och kommer arkivera med hjälp av RenGIS.*
- *Nej. Inte än. Med GIS-ansvarig hoppas jag att det blir så. Allt finns lagrat digitalt, men utanför RBPn och är bara att föra in i RenGIS då vi lärt oss hur man gör.*
- *Ja, det gör vi.*
- *Nej.*

3. Har ni kontinuerlig kontakt med skogsbruket/skogsmarkens ägare mellan samråden?

- *Nej, men är något oklart från deras del kan de ringa och fråga.*
- *Ja, det har vi. Det är inte så att vi ringer upp dem och frågar saker, utan det blir en fortlöpande kontakt i och med det stora antalet samråd. Vi träffar bolagen och försöker*

få så många objekt som möjligt på en gång. Vi förbereder inte innan samråden med att t.ex. kolla upp och gå igenom objekten. Det är för tidskrävande och man förlitar sig istället på minnet. Jag skulle önska att en person i byn satt som skogsbruksansvarig, en som gruvansvarig osv. (I snitt har byn 3 möten i veckan, och man ska dessutom sköta sitt företag). Vintern är en väldigt arbetsintensiv period. Det är mycket papper som ska gås igenom, och man har helt enkelt inte tid eller ork ibland. Det är svårt att få folk att läsa igenom papper. Samrådsmötena kommer lite i kläm eftersom det finns så mycket att göra. Gruvor och vindkraft lägger vi störst fokus på nu. Ibland kanske skogsbolagen känner av att vi inte har argument, engagemang och ork. Det sänder kanske signaler om att samråden inte är viktiga. Det är synd att det blir så, och det är först ute i skogen som man tänker "när samrådde vi om detta område egentligen!?"

- *Både och kan man väl säga. Vi träffar dem ju ibland ute i markerna.*
- *Nej, i princip bara när det är ärenden på gång.*
- *Ja, och det är jättebra att ha.*

Renbruksplan och kommunikationsstrategi

1. Är renbruksplanen ett bra verktyg för samråd med skogsbruket?

- *Absolut. Finns inget bättre i nuläget.*
- *Ja, det är ett bra verktyg som vi håller på att komma igång med.*
- *Suveränt bra!*
- *Ja, man vill påstå det bara vi blir betrodda. Bra i de fall där vi kan styrka våra uttalanden och åsikter med GPS-materialet.*
- *Ja, det tycker jag verkligen att den är.*

2. Ska man lägga kraft på att utbilda samebyarna i renbruksplanen?

- *Ja det tycker jag. Kan du använda RBP är det ett jättebra kommunikationsverktyg för hela samebyns markanvändning, inte bara skogsbruk. Det utvecklas till ett mer och mer kraftfullt verktyg för samebyarna som man måste kunna hantera. Bra att jämföra mellan byarna, då kan man få inslag som "det där har vi inte tänkt på, så kan man ju göra".*
- *Ja, man ska lägga ännu mer energi på det. Hela byn ska kunna den där fan. Skogsstyrelsen borde komma till byn och informera alla i byn för framtida användning av RBP. Speciellt vid användning av GPS måste alla kunna den.*

- *Ja, absolut! För lite utbildat folk i byn, som kan med RBPn är kanske vårt största hinder idag.*
- *Ja! En halvdan renbruksplan kan skada mer än vad den gör nytta. Viktigt att förmedla till alla hur viktig den är. Tungt för en person att vara ensam och förmedla till alla. Jag önskar många gånger att Skogsstyrelsen hade gått ut till var och en av byarna och haft en propagerande genomgång. "Så här måste ni tänka, så här måste ni resonera för att renbruksplanen ska fungera så bra som möjligt". Vi är en liten by, och skickar få personer (2) till allmänna möten och informationsträffar.*
- *Ja, men det gäller också för samebyarna att hitta personer som är intresserade för att man ska kunna upprätthålla kunskapen inom samebyn. Jag tror att det är samebyarnas stora dilemma i dagsläget.*

3. Hur är den interna förankringen med RBP inom byn?

- *Vi har ju haft kurser, info, internutbildning, och försöker involvera yngre personer. Ett tiotal personer kan använda RBP, men resterande är medvetna om den.*
- *Si och så.*
- *Mycket bra, alla i byn har insett fördelarna. Viljan att jobba med datorer är största hindret. Folk är rädda för att det ska vara komplicerat! Skapandet av RBPn har faktiskt gjort att medlemmar i allmänhet lär känna sina marker bättre idag än tidigare. Det har varit som en "aha- upplevelse"!*
- *Det är bara några som har RBP (de andra är ej insatta).*
- *Det är få som kan, vilket beror på bristande intresse. De flesta är egenföretagare, och det krävs mycket tid att hålla på med sin verksamhet och dessutom RBP.*

4. Förbereder och genomför ni i dagsläget presentation, argumentation och motivering enligt kommunikationsstrategin för det aktuella område som skogsvårdsåtgärden berör (inför samråd med skogsbolagen/skogsbruket)?

- *Ja, inför varje samråd förbereder vi projekt inom det området.*
- *Nej, det gör vi inte eftersom jag inte sett den än. Men omedvetet kanske vi följer en del punkter, skulle jag tro.*
- *Nej.*
- *Har aldrig gjort, vad är kommunikationsstrategin? Vi går bara igenom alla objekt på kartan.*

- *Ja, på sätt och vis. Vi har väl lite omedvetet använt oss av kommunikationsstrategin. Det är ju som en röd tråd som går igenom allt. Jag har inte varit på samråd i vinter och "lathunden" är nytt material för oss.*

5. Tänker ni i ett landskapsperspektiv eller ser ni enbart till de enskilda objekten?

- *Helhetssyn. Man tänker t.ex. på tidigare avverkningar, hur det kommer att se ut om några år, när marken kan bli brukbar för rennäringen, och hur det skulle se ut om man avverkade vissa områden.*
- *Landskapsperspektiv med långsiktig planering. Vi är bra på att reflektera över hur skogen ser ut. Man kan tänka "en dag om tio år så blir det här jättefint!". Skogen förändras rätt så snabbt. Den äldre generationen kan renskötsel i en intakt och oförändrad skog. Nu måste man lära sig att läsa den på nytt. Ibland håller renarna till i 20-åriga tallbestånd, istället för fina tallhedar. Vi undrar varför det är så, och försöker hitta orsaker till varför renarna inte uppehåller sig på vissa områden. Byn åker ut, gräver och ser över betet. Kanske beror ett obetat landskap på snökonsistens, lavförhållanden, gödsling...*
- *Landskapsperspektiv. Vi har en väldigt långsiktig planering.*
- *Landskapsperspektiv är ett måste! I och med renbruksplanen ser även skogsbolagen mer storskaligt, vilket är mycket bra! Ett mer storskaligt seende från dem leder till bättre förståelse och lösningar från skogsbolagen och därmed ett mer renskötselanpassat skogsbruk.*
- *Landskapsperspektiv. Det är vi tvungna till att göra eftersom renen är en växelbetare som behöver olika landskap. Vi tänker även generationsmässigt, vad finns om femton år? Vår näring kräver en bredd i markanvändningen, något som bolagen har svårt att inse. De ser långsiktigt, men inte i ett landskapsperspektiv på samma sätt som oss.*

6. Känns det som att kommunikationsmodellen är ett bra och fungerande hjälpmedel för att öka förståelsen för rennäringens villkor innan man bestämmer vilka objekt som exv. ska avverkas?

- *Jag tror att det där är ett önsketänkande. Kommunikationsmodellen är bra för samebyarna att visa att "så här ser verkligheten ut", men jag tycker inte att man får någon ökad förståelse. Man får kanske bättre argument för att hålla kvar ett område, men det ger inte så mycket effekt egentligen. Skogsbruk är skogsbruk, bolagens mark ska förvaltas. Har de sparat något i fem år tycker de att det är dags att ta det. De sätter ju sina mål att si och så mycket ska de ta ut från den här skogen. Svårt att bryta! Modellen fungerar främst till att komma fram till hur man bäst ska visa hänsyn till rennäringen genom gallring, röjning etc. Men jag tycker inte att man får någon större hänsyn från skogsbolagen.*

- *Har aldrig provat kommunikationsmodellen, så jag vet inte vad det är. Kan inte svara.*
- *Den är inte så förankrad i byn, så jag vet inte riktigt. Vi använder inte lathunden från Skogsstyrelsen vid samråd. Man får många verktyg som låter, och säkert är jättebra bara man förstår vad man ska använda dem till. Svårt att gallra ut vad som är viktigt. Vi lägger stort krut på det administrativa. Är man inte med på samrådet och all information så går man miste om något i slutändan. Man slits mellan att ta hand om renarna och det administrativa. Det är ofta kvinnorna som sitter i möten, samråd, förhandlingar och juridiska frågor. De har fått ett stort förtroende att sköta dessa frågor. Männen är ute i renskogen och tar hand om renarna. Man litar inte fullt på att den ansvariga för frågan förstår vikten för just MITT område. Därför har varje grupp en representant för sin del under samråden.*
- *Jo, om kommunikationsstrategin är vad jag tror, så tror jag att det är ett gott hjälpmedel. Vi tillämpar den dock inte än.*
- *Jag kan inte svara på den frågan eftersom det är nytt material för oss. Jag har läst igenom det och det verkar sunt och rimligt, och på sätt och vis har vi väl använt oss av den omedvetet.*

7. Svagheter/brister i kommunikationsmodellen och/eller renbruksplanen?

- *Den största bristen är väl att skogsbolag som begär RBP bara ser till kärn- och nyckelområden. Allra helst bara till nyckelområden, och tycker att "här har ni inte ritat in ett nyckelområde då är det ju inte viktigt för er". De ser inte helheten, att rennäringen behöver olika typer av markbeten och vidare områden. Det tycker vi inte riktigt kommer fram, så det är en väldig svaghet som skogbolagen använder sig av. Jag tror också att det kan vara därför som samebyar inte vill dela med sig av RBP. Att skogsbolagen har sin syn på RBP är en stor brist.*
- *Renbruksplanen är otillgänglig. Det är ett program som man har på en enskild dator. Jag tycker att vem som helst inom byn ska kunna ha tillgång till den. Dessutom är den lite svårförstådd och "kruxig". Jag skulle önska att man hade ett möte om RBP, där det absolut viktigaste tas upp (jfr klartext-nyheterna). Kanske vore det bra med en server eller något liknande. Detta för att kunna ladda upp mot internet och göra det möjligt för varje person inom byn att se den aktuella renbruksplanen. Det vore också bra med en sammanställd supersimpel manual, typ instruktionsbok. Även för kommunikationsmodellen.*
- *Vi saknar en enkel sammanställd manual (instruktionsbok) till RBP. Även en gemensam server/nätverk för byn, så att alla kan komma åt RBP, vore bra. Satsa på server istället för att köpa in datorer (som ju används som privata datorer för den som har dem hemma!).*
- *Det är svårt att få tilltro till RBP om man inte styr upp den med GPS-renar. Dessutom är det ett verktyg som utgår från det bästa betet. Denna dåliga vinter kan man knappt*

använda sig av den eftersom de goda lavbärande markerna har varit outnyttjade pga. låst bete, och vi har befunnit oss utanför dessa.

- *Renbruksplanen är en partsinlaga, vilket är ett stort problem. GPS halsbanden på ren är en lösning på detta, eftersom man får fakta och neutral information att hänvisa till. Datat från halsbanden överensstämmer dock ofta till mycket stor grad med vår egna uppfattning.*

Övrigt

8. Hur är din inställning till skogsbruk?

- *Två näringar som ska leva sida vid sida. Så länge man kan ha bra dialoger och i största möjliga mån ta hänsyn till varandra så är den väl fungerande. Men vi tycker nog att skogsbolagen nyttjar.....lite väl för mycket.*
- *Väldigt blandad inställning till skogsbruk. Många privata skogsbrukare förespråkar plockskogsbbruk, men det är väl förbjudet idag? Superbra med blädningsliknande bruk! All skog är dock jämnstor och jämn gammal. Skogsbruket skulle ha ett program där man använder olika förslag på åtgärder på områdena, och inte bara komma med trakthyggesförslag.*

Det är som vilken annan näring som helst. Jag förstår att den måste finnas, den är redan här. Kommer bara öka. Regeringen säger att man ska avverka mer, vilket låter skrämmande. De säger att det växer lika mycket som man avverkar. Jag är nog faktiskt lite rädd för skogsbruket.

”Stor boll som bara är helt omöjlig att sakta ner, byta riktning på, få i flera delar eller någonting sådant. Kommer bara rullande och går bara fortare och fortare...”

Jobbigt att hela tiden vara den part som säger ”nej, nej, nej!” Vore kul om rennäringen kunde få lägga fram förslag och idéer till andra markaktörer också.

- *Bra. Skogsbruket är viktigt.*
- *De brukar sin mark utan att vilja ta hänsyn till rennäringen.*
- *Jag tror och tycker att vi inom rennäringen faktiskt är beroende av skogsbruket. I och med att de öppnar upp och glesar ut, så får vi en bättre omloppstid för renlaven. Hänglaven drabbas dock negativt med avverkningarna av äldre träd. Här är det bra om skogsbolagen ser på hänglavsbestånd och lämnar värdträd och trädgrupper med mycket*

hänglav.

Det kan vara bra med gemensam marksyn, för att då även få tillfället att lära sig av varandra och få en bättre relation. Vi behöver ett levande skogsbruk, men som naturligtvis är renskötselanpassat!

9. DISKUSSION

Intresse och uppstart av RBP

Hur samebyarna har delat upp ansvaret för att sitta i samråd med skogsnäringen skiljer sig inom de byar vi har intervjuat. Tydligt är att ett uppstartande av RBP har fått samebyarna att se över sin planering och hur man sköter samråden. De flesta byarna hade inte någon ansvarig för samråd med skogsnäringen tidigare. Idag har en del samebyar en samrådsansvarig, medan några byar låter den berörda vintergruppen ta hand om respektive ärende i samråden. Antingen tar skogsbolagen direkt kontakt med lämplig vinterbetesgrupp för samråd om aktuellt område, eller så fungerar ordförande, sekreterare eller motsvarande som förmedlare av samrådsinbjudan till berörd vintergrupp i byn.

Intresset för ett uppstartande av en renbruksplan är mycket delat inom byarna. Gemensamt för majoriteten av de byar vi har intervjuat är att det finns personer som både är för och emot. Själva arbetet med att lära och vänja sig vid en renbruksplan samt att lägga in och skapa början för RBP för en by är ett stort och tungt projekt. Det är både tidskrävande och kräver engagemang. Är man lite kritisk och inte helt övertygad till dess positiva betydelse är risken stor att man ”kör fast” och att uppstarten blir desto trögare. Ofta har det krävts några driftiga och positiva personer i byarna som peppar resten och drar det tyngsta lasset. Äldre personer kan känna en rädsla och osäkerhet för att själv lära sig och börja arbeta med datorer, och ser gärna att yngre personer ägnar sig åt detta. Ibland finns ett stort intresse för uppstart av en RBP för byn, men man ser att tiden inte räcker till. Klart är att uppstartande av GPS på ren har ökat den positiva synen och viljan att starta upp en RBP. Man kan tydligt se att de byar där någon har varit driftig i att informera om den positiva betydelsen av RBP har kommit längst i arbetet och är oftast nöjdast.

Byarna är överens om att renbruksplanen är ett bra och fungerande verktyg för samråd med skogsbruket, även om själva uppstarten kan kännas tung och motig. RBP och RenGIS uppskattas starkt i de fall där man kan styrka sina uttalanden med t.ex. GPS på ren och därmed göra sig bättre betrodd genom den neutrala datainformationen man har att stödja sig mot. Översikten av olika omvärdsfaktorer samt planeringen av byns mark blir också lättare i och med RBP. Byarna är också helt överens om att man ska fortsätta lägga kraft på utbildning för användande av RBP, eftersom det är ett väl fungerande kommunikationsverktyg för hela samebyns markanvändning. Kan man hantera RenGIS väl så har man ett kraftfullt verktyg. Många byar skulle önska att Skogsstyrelsen skulle komma ut till respektive by och informera och utbilda medlemmarna, för att så många som möjligt ska kunna hantera och börjar använda sig av RBP. Byarnas uppfattning är också att en halvdan RBP kan göra mer skada än nytta. Att få byamedlemmar intresserade och motiverade till RBP har också varit ett problem. Inte allt för sällan har ett fåtal personer fått dra det stora lasset för att övertyga byn och starta upp själva RBP. Att hitta intresserade och driftiga personer i byarna kan vara ett av de största problemen idag. I alla intervjuade byar är det enbart ett fåtal personer inom byn som kan använda sig av RBP eller ens har intresse för att lära sig denna. Övriga är inte insatta och litar på att de andra sköter jobbet bra. Anledningen är både tidsbrist och bristande intresse.

I Västerbotten använder några byar redan GPS på renar. Det kan kännas som en trygghet att kunna bekräfta renarnas rörelsemönster med insamlat datamaterial, även om renskötarnas

uppfattning om var renarna har befunnit sig ofta överensstämmer mycket väl med GPS-koordinaterna. Hur man sedan behandlar renarnas rörelsemönster utifrån det insamlade datamaterialet har stor betydelse. Här är det av stor vikt att man är införstådd att renarna kan röra sig mycket olika och uppehålla sig på olika ställen beroende på väder, rovdjur, bete och snöförhållanden. Hur nöjda samebyarna är med att förse renarna med GPS beror starkt på vilket märke på GPS:erna man använder. Generellt sett tycker man att själva tanken med GPS:er är jättebra. Vanliga kommentarer är att GPS:erna strular, är mycket dyra i inköp samt att det kan vara kostsamt att ta emot data. Tanken är att alla projekt, samråd, insamlade GPS-koordinater och dylikt ska sparas i RenGIS, något som många byar redan påbörjat.

Samråd

Många byar upplever samråden med skogsbolagen som viktiga eller jätteviktiga. Någon by träffar även de privata skogsägarna i så stor utsträckning som möjligt, trots att de ej är skyldiga att bereda samråd för rennäringen. Detta uppskattas dock mycket och chansen för en god relation mellan skogsbrukare och rennäring ökar. Hur skogsbolagen sköter och behandlar samråden har stor påverkan på samebyns syn på skogsbruket och vikten av samråd. Känner man sig år efter år överkörd och bortglömd, så minskar intresset för samråd. Någon by känner att man mer blir tvingade till att komma på samråd för att marken inte ska brukas på fel sätt. Attityden till både skogsbruk i sig och samråd skiljer sig mellan byarna.

I allt större utstäckning skickas samrådsmaterialet ut via shapefiler. En del trivs dock fortfarande bättre med att använda sig av det gamla klassiska kartmaterialet i papper. Till respektive skogsbestånd som ska beröras i samrådet bör det finnas med attributdata, det vill säga data om skogsbeståndet. En sameby påpekade att skogsbolagen i större utstäckning slutat skicka ut denna. En annan sade att skogsvårdsåtgärden ibland enbart kan stå som ett nummer som bolaget har namngivit åtgärden med. Här får man antingen kontakta skogsbolaget och fråga vad de menar, eller gissa sig fram. Fackterminologin och förkortningar kan vara kluriga och svåra att förstå. I de byar där man har personer som är mycket kunniga inom både skogsbruk och rennäring ser man samråden som lättare och mer resultatgivande.

De flesta byarna försöker föreslå lämpliga skogsvårdsåtgärder som i så stor mån som möjligt kan leda till en win-win situation. De som är mest positiva till skogsbruket föreslår och intresserar sig i större utstäckning för vilka skogsvårdsåtgärder som är mest lämpliga. Många byar har insett att en del skogsvårdsåtgärder till och med kan gynna ex renbetet eller framkomligheten. De byar vi har intervjuat ser till att meddela i god tid om man får förhinder för ett samråd. Antingen försöker man senarelägga samrådet, eller så ordna med en ersättare. Samråden ligger ofta på våren, som är en mycket intensiv period för de aktiva renskötarna. Detta kan leda till att man inte får tid till att förbereda samrådet som man egentligen skulle ha önskat. Från rennäringens sida har man sällan tid och resurser till att kontrollera om skogsnäringen håller vad man kommit överens om under samråden, man hoppas och tar för givet att så är fallet. En by påpekade att skogsbolagen verkar följa vad man kommit överens om, men att det kan vara på entreprenörsnivå det brister. Märker dock renägarna som vistas på marken att något inte stämmer, tar man kontakt med skogsbolaget och reder ut saken. FSC kan vara ett stort stöd för rennäringen, eftersom skogsbolagen är mycket mån om att behålla sin certifiering. De flesta byarna vet att man vid behov kan kalla Skogsstyresen till samråd. Byarna har i stort sett gott förtroende för

Skogsstyrelsen, men påpekar att även där finns olika personligheter och olika kunskaper hos de anställda. De som är kunniga i frågan kan vara till god hjälp, medan andra kan upplevas överflödiga och inte lyckas medla och vara en juridisk kunskapskälla vid känsliga fall.

Intresset från andra markaktörer för att få del av samebyarnas RBP har funnits, men viljan att dela ut den aktuella delen med en sammanfattande shapefil med beteslandsindelning har varit liten från samebyarna. Anledningen till detta är att de flesta byarna inte är klara eller upplever att de inte har en tillräckligt komplett RBP för att våga dela med sig av denna. Rädslan att RBP:n ska kunna användas mot samebyn finns, något som man tror kan ske om skogsbolagen inte förstår helhetsbilden eller vikten av alternativa områden. Byarna säger dock att tanken är att man en dag i större utställning ska kunna leverera önskat material från RBP:n. Man poängterar att det är viktigt att man kan känna ett förtroende för mottagaren. En by tycker att det skulle vara positivt om man kunde dela ut hela byns RBP till skogsbolagen, eftersom detta skulle förenkla hela processen från första planering till samrådet.

Alla byar är helt klart överens om att man tänker i ett landskapsperspektiv och till en långsiktig planering, och inte enbart till de enskilda objekten. Ofta ser skogsbruket i en långsiktig planering, men inte i ett landskapsperspektiv på samma sätt som personer från rennäringen gör. Detta beror nog till stor del på att man inte har kunskap om renarnas rörelsemönster. Rennäringen kräver stora arealer och en långsiktig planering är a och o för branschens överlevnad. En informant tror att om man skulle dela med sig av hela byns RBP till skogsbolagen, så borde det leda till att även dom börjar se rennäringen ur ett landskapsperspektiv istället för att enbart fokusera på de enskilda objekten.

Hur man ser på protokollförandet under samråd skiljer sig mellan byarna. Detta kan bero på hur väl samrådet fungerar och hur väl man trivs med varandra. Vid en väl fungerande relation mellan skogstjänsteman och renskötare i samråd kan man känna sig trygg med ett lite lösare protokoll. Litar man inte på varandra kan frågan hur ett protokoll ska se ut komma fram, samt hur väl formulerat det är. Ett par byar tycker att man är överens om hur protokollet ska se ut och att det är formulerat på ett tydligt och bra sätt. Andra anser att man kanske är lite väl godtrogen och lägger protokollförandet helt i händerna på skogsbruket och litar på att de sköter det bra. En del samebyar upplever att skogsbolagen tycker att Skogsstyrelsens mall för protokoll är för krångligt eftersom man måste ha ett utförligt protokoll per område, och man avstår helst från detta. En by tyckte att det var struligt och rörigt att ha två olika former av protokoll vid samråden; dels skogsbolagets enklare protokoll för objekt som blev godkända, samt Skogsstyrelsens mall för protokoll för objekt som korrigerats, begärts fältsyn eller nekats. De fanns även de personer som inte riktigt visste hur Skogsstyrelsens mall för ett samråd såg ut och kunde därför inte ta ställning till om det var en fungerande mall. Inom alla intervjuade samebyar är man mån om att se till att protokollet blir justerat från båda parterna.

Hur man sköter resultatet av samråden inom byn skiljer sig stort mellan byarna. I en del byar anser man att förtroendet till de som sköter samråden är så pass stort att man inte riktigt känner behov av att informera övriga byamedlemmar om utfallet. I de byar där respektive vinterbetesgrupp sköter samråden för sitt område sker heller ingen gemensam informationsspridning, eftersom de berörda parterna redan vet om utfallet av samråden. Man hävdar också att det är så pass många områden och samråd att det skulle vara ett stort arbete att gå igenom alla dessa med hela byn. De största och viktigaste ärendena diskuteras dock internt. I ett par byar går man igenom samrådets utfall med övriga byamedlemmar.

Sättet att arkivera samrådsobjekten varierar mellan byarna. Tidigare har arkiveringen skett genom papperskartor i pärmar, vilket är utrymmeskrävande och svårt att få en sammanhängande bild av olika objekt som historiskt sett har diskuterats. Idag kan man arkivera tidigare samråd, dokument, verifikat mm. i byns RBP inför kommande samråd, och på detta sätt vara bättre förberedd. De flesta byarna utnyttjar detta, eller ser att de kommer att utnyttja detta då byns RBP är mer utvecklad. En by sparar dokumenten digitalt, men utanför RenGIS eftersom man inte vet hur man lägger in dem.

Kontakten med skogsbolagen mellan samråd skiljer sig mycket mellan samebyarna. Några byar anser att skogsbolagen är välkomna att kontakta byn om de har någon fråga, men att man inte kontakter dem självmant om det inte är någonting viktigt. En by har god kontakt med skogsbolagen mellan samråden, och tycker att det är mycket bra och givande. Detta kan också ge en mycket god relation mellan samrådshållare och skogstjänstemannen, vilket borde leda till ett bättre fungerande samråd. Viktigt att ha i tanken är att allt fler byar idag sitter i samråd med många olika aktörer och inte bara skogsnäringens olika företag. Samråden är tidskrävande, både eventuella förberedelser och själva samrådet i sig. Detta kan vara en anledning till att allt fler byar idag har en samrådsansvarig, som dels blir lite specialiserad på sin fråga, men också tar sig tiden att sköta samråden på ett bra sätt. Denna person får då ersättning från byn för arbetet man lägger ner. Risker med många samråd med olika aktörer eller bolag i en samlad tidsperiod, samtidigt som rennäring i sig är mycket tidskrävande, gör att en del samråd ofrivilligt kan hamna i kläm eller bli lite slarvigt genomförda. Detta kan vara en oros- och stressfaktor för renskötarna, eftersom man inte kan försvara sin mark på ett önskvärt sätt. Olika hjälpmedel skickas ut för att samråden ska kunna skötas bättre. En del av dessa hjälper naturligtvis till och underlättar, men det tar också tid att gå igenom och lära sig något nytt. Därför kan uppstartsperioden för något nytt vara mycket lång och seg. Man bör kanske också vara noga med att verkligen se hur stor nytta en mall, förändring el. dyl. kan göra och prioritera det absolut viktigaste eller bästa för byarna.

Kommunikationsstrategi

Hur byarna förbereder sig inför samråd med presentation, argumentation och motivering skiljer sig stort. En del byar förbereder sig inte alls, utan litar på sitt minne och kunskap om marken som ska samrådas om. Någon by förbereder sig så väl man kan och hinner. Några går igenom objekten på kartan. Lathunden som Skogsstyrelsen har skapat som en modell för samråd används i liten utsträckning, eftersom den är så pass ny. Vid ett redan fungerande samråd kanske man inte heller känner behovet av att lägga ner energi och tid på att studera denna, utan fortsätter sköta samråden som man är van sedan tidigare. Rennäringen får en allt mer administrativ del idag än förr. Ofta är det kvinnorna som sköter detta, medan männen är ute i renskogen och uppe på fjället. En by ser kommunikationsmodellen som ett önsketänkande. Att den kanske leder till starkare och bättre argument för områdena, men att själva effekten blir liten i det långa loppet. En by har läst igenom kommunikationsmodellen och säger att man inte använder sig av lathunden, men tycker att man ändå sköter samrådsförfarandet på ett likartat sätt.

Personerna vi har intervjuat har uttryckt ett antal svagheter och brister i kommunikationsmodellen och renbruksplanen:

- Skogsbolag som begär RBP ser bara till kärn- och nyckelområden och inte till helheten av markanvändandet; ”här har ni inte ritat in ett nyckelområde då är det ju inte viktigt för er”. Detta kommer inte fram tillräckligt tydligt i RBP.
- Renbruksplanen är otillgänglig. Ett program som man har på en enskild dator och som inte är tillgänglig för alla inom byn. En lösning som man föreslår är en server eller liknande. Då skulle man kunna ladda upp mot internet och göra aktuell RBP åtkomlig för samtliga inom byn.
- ”Svårförstådd och kruxig.”
- Det faktum att Renbruksplanen är en partsinlägga. Här kommer GPS halsbanden ge neutral information som man kan hänvisa till. Datat överensstämmer dock till mycket stor grad med renskötarnas uppfattning.
- Önskan om en sammanställd supersimpel manual kom fram från ett flertal byar.
- Svårt att få tilltro till RBP om man inte styr upp den med GPS-renar.
- Verktyg som utgår från det bästa betet. Vid en svår vinter kan man knappt använda sig av den eftersom de goda lavbärande markerna blir låsta p.g.a. snötäcket.

Vi tror inte att samebyarna kommer använda sig av kommunikationsmodellen i större utsträckning. Uppfattningen är att den är lite överflödig. Dock så tror vi att det är mycket bra att den finns som stöd och hjälpmedel för hur man kan förmedla renbruksplanen på ett korrekt sätt i samrådssammanhang. Vi ser en funktion av modellen vid utbildning av kommunikation och användning av renbruksplanen. Rennäringen har redan idag ett stort antal samråd med olika näringar och markanvändare att behandla vid sidan av sin redan tidskrävande näring. De får en mängd hjälpmedel för att kunna lösa detta på ett så effektivt och lätt sätt som möjligt. Uppfattningen är att en del av dessa stjälpas mer än vad de hjälper, och vinnande koncept försvinner i pappersmängden.

10. TILLKÄNNAGIVANDEN

Leif Jougda från Skogsstyrelsen är den som kommit med idén till vårt kandidatarbete och hjälpt oss på vägen med tips och råd. Han är även projektansvarig för framtagandet av Renbruksplanen. Alla kontaktuppgifter till samebyarna, samt råd om vilka byar vi skulle fokusera på i vår studie har vi fått från Leif Jougda.

Ett stort tack till samebyarna. De byar som deltagit i studien i detta kandidatarbete är Ran, Malå, Vilhelmina Södra, Vilhelmina Norra, och Vapsten. Representanter från dessa byar har gett mycket värdefull information att bygga vårt arbete på.

Magnus Andersson, skogsansvarig från Ran sameby, har stöttat och peppat oss. Vi har fått vara med på skiljning och med ut i renskogen på vintern. Detta har gett en mycket god och värdefull grund för att förstå både problem och möjligheter samt se helhetsbilden för rennäringen i ett skogsbruksdominerat betesland. Ragna har även följt med på ett par samråd med olika skogsföretag.

Tack till Bengt Näsholm, som visade Ragna hur renbruksplanen fungerar så att hon själv har kunnat sätta sig in denna och skapa sig en egen åsikt, samt förstå byarnas tankar och kommentarer.

Erik Valinger har varit handledare för vårt kandidatarbete och stöttat oss, gett kommentarer och granskat arbetet genom projektets gång.

11. REFERENSER

- Berggren, L. Lindberget, M. Förstudierapport, dialog och samverkan mellan skogsbruk och rennäring, rapport 2: 2012, Skogsstyrelsen
- Esselin, A. (2012) Kommunikationsstrategi för Renbruksplan, rapport 1, 2012. Skogsstyrelsen
- Gaup, N. (2008) Kautokeinoupproret. Rubicon (film).
- Hemberg, L. (2001) Skogspolitiken effekter på rennäringen, rapport 8M. Skogsstyrelsen.
- Jougda, L. Näsholm, B. Sandström, P. Sjöström, Å. (2011) Upprättade renbruksplaner 2005-2010, rapport 6, 2011. Skogsstyrelsen.
- Kungl. Lantbruksstyrelsen (1971) Den moderna skogsvårdens inverkan på renskötseln – Konferens i Arvidsjaur 1970, meddelanden, serie B, nr 93, Solna 1971.
- Lantbruksstyrelsen.(1984) Den moderna skogsvårdens inverkan på renskötseln, konferens i Arvidsjaur 1982. Meddelanden 1984:2.
- Länsstyrelsen [online]. Tillgänglig: <http://www.lansstyrelsen.se/vasterbotten/Sv/naringsliv-och-foreningar/rennaring/Rennaringen-i-Vasterbotten/Pages/default.aspx> [2012-03-13]
- Miljöbalken (1998:808), 3 kap 5 §
- Nationalencyklopedin (2012) [online]. Tillgänglig: www.ne.se/lang/urfolk [2012-03-13]
- PEFC. (2010). Fakta om certifiering av skogsbark, 2010-04-15, faktablad.
- PEFC[online]. Tillgänglig:
http://pefc.se/images/stories/Documents/fakta_om_certifiering_av_skogsbruk_100415.pdf
[2012-03-13]
- Rennäringslagen (1971:439), 15 §
- Rennäringslagen (1971:439), 3 §, 2 stycket.
- Sametinget (Sverige), Jordbruksdepartementet. (2004) Samer, ett ursprungsfolk i Sverige.
- Sápmi, Samiskt informationscentrum [online]. Tillgänglig: <http://www.samer.se/1221> [2012-04-17]
- Skogsstyrelsen. (2011) Manual för beteslandsindelning, november 2011.
- Skogsstyrelsen. (1987) Utvärdering av samråden 1984 och 1985 skogsbruk-rennäring. Meddelande nr 3, 1987.
- Skogsstyrelsen. (1992) Utvärdering av samråden 1989-90, skogsbruk-rennäring. Meddelande 3, 1992.

Foto

Framsida: Ragna Wennström, Sarvslakt 2011.

12. BILAGOR

Bilaga 1. Lathund. ”Långsiktig hänsynsplanering med landskapsperspektiv”

Långsiktig hänsynsplanering med landskapsperspektiv

Väl fungerande samråd bygger på att båda parter håller sig till fakta, att de är sakliga, öppna för ett givande och tagande, och att de bemöter varandra med respekt i alla avseenden.

- | ☐ Vi talar så att skogsbruket förstår näringens syn på saken.
- | ☐ Vi lyssnar för att förstå skogsbrukets syn på saken.
- | ☐ Vi söker nya lösningar, idéer och döm sesidiga fördelar.

2012

Efter samråd

1. Vi informerar övriga i sambyn om utfall av samråd.
2. Vi arkiverar dokumentation, verbaliserat, med mera, i RBP med RENGIS inför kommande samråd.
3. Vi håller kontinuerlig kontakt med skogsbruket/skogsmarkens ägare mellan samråden.

Danna "lathund" är ett avseende som ett hjälpmedel för sambyarna. Den är ett resultat av ett arbete som pågick under hösten 2011 för att ta fram en kommunikationsstrategi för Renbruksplan (RBP) med RENGIS. Anders Esselin, Men & Nature AB, genomförde projektet på uppdrag av, och i samarbete med, representanter för Sveriges sambyar och Skogsstyrelsen.

Inför samråd

1. Vi utser person eller personer som är huvudansvariga för RBP med renGIS och för kontakter och samråd med skogslogist/ skogsbrukare.
2. Vi förklarar RBP och beteslandsindeln ingen bland samrådsmedlemmar genom att använda dator och On-kanon eller utskrift av säsongsvisa kartor på papper.
3. Vi noterar kontinuerligt vilka ågärder som kan innebära förändringar för renskötseln (t.ex. röjning, gallring, stängning av vägar, bränning, hyggestritt och liknande) och var dessa ågärder bör göras.
4. Vi ger Skogsstyrelsen tillgång till RBP:s betes-landsindelning för att myndigheten bättre ska kunna handlägga frågor enligt Skogsvårdslagen. Vi gör det årligen oavsett om något förändrats eller ej.
5. Vi träffar skogslogist/skogs brukare och kommer överens om samrådstidpunkt, förväntningar, ambitioner, process, arbete och relationer.
6. Vi kallar vid behov Skogsstyrelsen till samråd.
7. Vi skickar RBP:s beteslandsindeln i en form av en sammanfattande skapell med beteslandsindeln ingen (betestrakter, kärnområden, nyckelområden, lågutrytt -liade områden och ågärdsområden) till skogslogist/skogsbrukare efter skriftlig förfrågan ställd till berörd samråds. Vi levererar inte färdiga med egna noteringar och bilder samt information om renbete. Vi påpekar att RBP är ett levande dokument som ofta förändras och att den endast är ett underlag för samråd, inte en given plan. Vid större förändringar av planen skickar vi ut ny beteslandsind elning.
8. Vi begär förberedelsematerialet digitalt och flytt (shape-filer med tuschhorisont) från skogslogist/skogs brukare. Gärna med huggringsklass, ålder, trädslagfördelning, med mera, för varje objekt inom varje aktuell betestrakt.
9. Vi lämnar med underlag IRENMARK flyttleder, rast-beten, anläggningar, svåra passager (publika data).

Under samråd

1. Vi försäkrar oss om att målet med samrådet är tydligt formulerat (inga oklarheter) och att parterna är överens om formerna för protokollet.
2. Vi presenterar, argumenterar och motiverar med utgångspunkt från
  - landskapsperspektivet i betestrakt (vi tydliggör att vi inser att landskapet är varierat och föränderligt)
  - GPS påren (var renarna verkligen uppehåller sig)
  - lägar och certifieringskriterier (t.ex. samråds behov av sammanhållet renbete SVL §31: "Eftersträva årlig tillgång på sammanhängande betesområden och nöckvärdig vegetation inom områden som nyttjas för samling, flyttning och rastning")
 Vi tydliggör –utan att använda skadlommässiga motiveringar –varför det blir problem med vissa avverkningar, markberedningar, gödsling eller plantering och såld av cortorta.
3. Vi underrättar skogslogist/skogs brukare om vilka ågärder som kan innebära förändringar för renskötseln (t.ex. röjning, gallring, stängning av vägar, bränning, hyggestritt, m.m.) och var dessa ågärder bör göras.
4. Vi villskadar detta i flyttning i samband med inventering för gödsling för att gödslingen ska ske på ett sätt som inte skadar renbete.
5. Vi diskuterar långsiktig vägnätsplanering, eventuella försällningar av mark och förändringar i renbeteavtal, samt eventuellt nya anläggningar (upprättar avtal).
6. Vi deltar gärna i olika försök med t.ex. gödsling, cortorta och flyggesträtt skogsbruk.
7. Vi gör upp om lämplig tidpunkt för årliga samråd några år framöver, samt datum för leverans av digitalt material inför dessa samråd. Vi kommer också överens om vad vi ska uppgifter som ska ingå i de skapellerna som skogslogist/skogs brukare skickar till samråds. Vi inför årliga samråd (och vice versa).
8. Vi upprättar samrådsprotokoll och ser till att de justeras av båda parter.

